

УДК 378.147:811.111

ОРЛОВА Наталія Володимирівна
кандидат педагогічних наук
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького
e-mail: nnoama@mail.ru

**РОЛЬ ПРЕДМЕТНИХ ЗНАНЬ
У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ**

Анотація. У статті аналізуються роль і місце предметних знань з фахових дисциплін під час вивчення іноземної мови професійного спрямування. Автором підкреслюється важливість існування та реалізації міжпредметних зв'язків і міжпредметної координації на всіх етапах розробки і впровадження навчальних програм і планів, а також під час проведення практичних

занять з іноземної мови професійного спрямування. У статті виокремлюються і розглядаються певні кроки з міжпредметної координації, узгодження роботи на різних рівнях як з певними фаховими кафедрами, так і з окремими викладачами. Окрема увага приділяється питанням оволодіння спеціальною фаховою термінологією і застосування її в конкретних професійних ситуаціях. У статті розглядається процес семантизації термінів і згадуються певні способи семантизації професійно-забарвлених лексичних одиниць.

Ключові слова: міжпредметний зв'язок, міжпредметна координація, професійно-мовна компетенція, семантизація термінів.

Постановка проблеми. Вивчення іноземної мови професійного спрямування (ІМПС) студентами немовних спеціальностей у закладах вищої освіти не втрачає своєї актуальності та не зменшує рівня важливості протягом останнього десятиліття. На сьогоднішній день, провідним завданням навчання ІМПС залишається не просто навчити студентів користуватися нею як засобом спілкування в різноманітних ситуаціях, але й використовувати ІМПС саме в ситуаціях професійної діяльності. Адже загальновідомо, що низький рівень професійної іншомовної підготовки фахівців знижує їх конкурентоспроможність і мобільність на ринку праці, як України, так і у світі в цілому. Важливо формувати у студентів поняття комплексності знань, мотивувати до пошуків раціональних шляхів вирішення певних пізнавальних і професійно-орієнтованих завдань. В цьому контексті актуальність міжпредметних зв'язків у навчанні ІМПС очевидна. Вона обумовлена сучасним рівнем розвитку науки, на якому яскраво виражена інтеграція різноманітних галузей знань. Міжпредметні зв'язки, що враховують місце саме предметних, професійно-орієнтованих знань, покликані вплинути на формування креативного, системного мислення, уміння співвідносити частини і ціле та аналізувати подібні співвідношення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про необхідність реалізації міжпредметних зв'язків (МЗ) у навчальному процесі було досліджено Т. Архиповою, В. Максимовою. Аспекти сутності міжпредметних зв'язків і важливість ролі предметних знань у процесі викладання іноземних мов досліджувалось М. Гаруповою і В. Вергасовим. Крім вітчизняних вчених, проблематикою МЗ активно займаються і закордонні науковці. Крім базової дефініції, що відносить МЗ до таких, що інтегрують концептуальне наповнення різних дисциплін, в результаті чого з'являється синтезоване або скореговане узгоджене ціле [1], групою вчених з Канадських Інститутів Дослідження Здоров'я (the Canadian Institutes of Health Research) в межах програми Стратегічної навчальної ініціативи було виокремлено, що термін міждисциплінарний означає наявність здатності аналізувати, синтезувати і гармонійно поєднувати зв'язки між предметами у злагоджене і погоджене, когерентне ціле [2]. У своїй роботі В. Мансила і Г. Гарднер визначали міждисциплінарність навчального процесу як таку, що об'єднує знання і мисленнєві процеси з двох або більше дисциплін. Вона обирає за ціль поглиблення розуміння (у поясненні природи явищ та інших питань) такими шляхами, щоб були не доступні лише під час залучання унідисциплінарних засобів [3].

Враховуючи багатогранність концепту МЗ і вагомість його місця у освітньому процесі, вважаємо за доцільне конкретизувати розгляд питання ролі предметних знань з урахуванням МЗ у вивчення ІМПС студентами немовних спеціальностей вищих навчальних закладів.

Мета статті полягає у визначенні ролі та місця предметних знань у процесі вивченні ІМПС, а також у розкритті певних аспектів міжпредметних зв'язків і міжпредметної координації.

Виклад основного матеріалу. Важливою перевагою іноземної мови є її повна відкритість для численних міжпредметних зв'язків, для використання інформації, тобто предметних знань з інших галузей знань і професійної діяльності. Таким чином, важливо приділяти велику увагу ролі саме предметних знань під час розробки навчальних програм і планів, а також безпосереднього викладання ІМПС. Навчання професійному мовленнєвому спілкуванню, базуючись на міжпредметних зв'язках (МЗ), дозволяє не лише виявити потенційні можливості студентів, але й навчити їх підкріпляти власне професійно-орієнтоване спілкування фактами з профілю майбутньої спеціальності, посприяти поглибленню знань, розширенню світогляду, розвитку ерудиції та професійної культури. Поняття МЗ є багатоаспектним і поліфункціональним, що зумовлює певну кількість його визначень та відсутність єдиної загально прийнятної дефініції. Педагогічний словник за

редакцією С. Гончаренка визначає МЗ як взаємне узгодження навчальних програм, зумовлене системою наук та дидактичною метою [4]. За М. Фіцулою МЗ є узгодженістю між навчальними предметами, що надає змогу розглядати факти і явища реальної дійсності з різних точок зору, з позицій різних дисциплін [5]. В. Максимова вбачає у МЗ засіб відображення у змісті кожного предмета і навчальної діяльності продуктів міжнаукової інтеграції, оскільки вони сприяють реалізації принципу науковості у змісті навчання [6]. А. Беляєва та І. Суходольська зауважують, що МЗ під час вивчення іноземної мови є базою для повноцінного сприйняття та розуміння нових знань, формування навичок і розвитку вмінь. МЗ, за їх думкою, надають змогу узагальнювати і систематизувати наявний мовний і мовленнєвий досвід та забезпечують повноту знань. МЗ характеризують логічний зв'язок різних дисциплін та наступність знань [7]. Отже, узагальнюючи попередні визначення і, враховуючи специфічність сфери для застосування МЗ, а саме викладання ІМПС, можна зазначити, що МЗ є необхідною складовою процесу вивчення ІМПС і під час оформлення методологічної бази з урахуванням суміжних навчальних і професійно-орієнтованих дисциплін, і під час практичних занять через можливість реального розгляду професійно-обумовлених фактів, явищ і ситуацій в іншомовному середовищі.

В свою чергу, міжпредметна координація, яка тісно пов'язана з МЗ, підтримує інтерес студентів немовних спеціальностей до вивчення ІМПС, сприяє формуванню системного бачення процесів, що відбуваються у сфері їх фахового спрямування, уможлиблює продуктивну комунікацію у галузі майбутньої спеціальності, а також можливість ознайомлення і запозичення передового міжнародного досвіду з певного фаху.

В цьому контексті першочерговими виявляються наступні завдання: По-перше, реалізація міжпредметних зв'язків під час складання навчальних планів та запровадження цих зв'язків під час практичних занять; По-друге, формування у студентів іншомовного фахового термінологічного апарата, який базується на предметних знаннях.

Міжпредметний підхід, засобом якого є реалізація міжпредметних зв'язків, займає особливе місце. Вивчення курсу ІМПС у ВНЗ студентами немовних спеціальностей набуває виняткової мотивації саме за умов урахування професійних інтересів студентів, їх фахової спеціалізації. Саме через взаємозв'язок навчальних дисциплін на засадах міжпредметної координації ІМПС дає можливість сформуванню у студентів цілісну картину світосприйняття. Міжпредметна координація допомагає подолати кордони між окремими системами знань, що засвоюються студентами в процесі вивчення різних дисциплін, знімаючи певні обмеження. В цьому аспекті важливим виступає багатосторонній зв'язок навчання ІМПС та фахових дисциплін, що виступають замовниками спеціальної лексики, необхідної для іншомовного професійного спілкування, якого мають навчити викладачі на заняттях з ІМПС. Отже, очевидною є необхідність володіння викладачами ІМ спеціальною професійною лексикою для навчання студентів різних спеціальностей, а також заохочення фахових/предметних знань студентами у процесі вивчення ІМПС. В такому випадку наш предмет (ІМПС) буде сприяти формуванню у студентів мотивації до вивчення ІМ, набуття міжкультурної, фахової та професійно-комунікативної компетенції, баченню різних підходів до вирішення проблем, розвитку продуктивного мислення, можливості запозичувати світовий досвід з фаху з урахуванням національного розвитку його, налагоджувати міжнародні зв'язки у майбутній професійній діяльності. Певним чином, реалізація міжпредметних зв'язків носить до певної міри епізодичний характер, що пов'язано, насамперед, з відсутністю зкоординованості між навчальними програмами з ІМ і з загальних фахових дисциплін, що певним чином унеможлиблює свідоме перенесення студентами набутих фахових знань рідною мовою у сферу ІМ та навпаки. Під час викладання курсу ІМПС реалізація міжпредметних зв'язків, залучання предметних знань з базових дисциплін мають бути необхідним, стабільним фактором, що призведе до кращого розуміння структур, розширення як загальної, так і фахової ерудиції, поповнення і поглиблення знань щодо предметів за спеціальністю.

Ураховуючи важливість ролі предметних знань у вивченні ІМПС, необхідно виокремити наступні кроки з міжпредметної координації, узгодження роботи на відповідних рівнях і з певними предметними/фаховими кафедрами, а також окремими викладачами. Насамперед це: виокремлення потрібних аспектів фахової дисципліни; узгодження навчальних планів для забезпечення послідовності вивчення професійно значущих тем рідною та іноземною мовами; усвідомлення викладачами ІМ і фахових дисциплін

комплексності цілей, які можна досягти під час реалізації міжпредметної координації; реалізація міжпредметної координації у групових та індивідуальних формах навчання з організацією систематичної самостійної роботи студентів; проведення занять з ІМ з використанням методів навчальної діяльності, що актуалізують міжпредметну координацію (моделювання ситуацій, виклад матеріалу фахового спрямування у вигляді презентації, тематично – актуальні дискусії, проблемно-забарвлені тематичні круглі столи за матеріалами індивідуальної роботи). Адже міжпредметні зв'язки встановлюються як під час вивчення нового матеріалу, так і під час виконання самостійних завдань, складання доповідей на теми з фахових питань.

У структурі професійно-мовної компетенції важливим є володіння спеціальною фаховою термінологією в обсязі, необхідному і достатньому для точного і повного опису об'єкта професії, оскільки саме терміни виражають основні поняття тієї чи іншої галузі знань, а також зв'язки між ними. Важливу роль у викладанні ІМПС відіграє співпраця викладача-філолога з фахівцями з певної галузі, а також бажання і цілеспрямованість у власному опануванні нової термінології. Вивчення термінологічної лексики є необхідним складником у досягненні основної мети – використання ІМ як засобу професійного спілкування. Викладач має створити сприятливі передумови для свідомого засвоєння студентами іншомовної фахової лексики як під час виконання найпростіших вправ фахового спрямування, так і під час використання навчальних комунікативних ситуацій. Ретельну увагу потрібно приділяти такому підбору лексичного матеріалу, який би, з одного боку, відображав сучасний стан української та іншомовної термінологічно-понятійних систем, з іншого, допомагав коректному перекладу іноземною мовою україномовного професійно спрямованого матеріалу певного фахового наповнення і навпаки. Оскільки іншомовна термінологія не завжди має аналоги в рідній мові і насупроти, – розуміння і переклад деяких термінів викликає окремі труднощі. Тому необхідно включити подібні терміни до вивчення через широкий їх ужиток у спеціалізованій літературі, для роботи з якою потрібно знати їх тлумачення, переклад, або український відповідник. Так як понятійні апарати з певних спеціальностей іноземною мовою і рідною мовою не завжди співпадають, і надати іншомовному терміну український еквівалент, а також правильно перекласти україномовне поняття іноземною мовою, за певних умов, складно, - потрібно урахувати ці особливості.

Якість засвоєння термінів та їх використання в усному та писемному фаховому мовленні залежить від відповідної системи вправ, послідовно спрямованих як на переклад і осмислене засвоєння термінології, так і на активізацію вмінь говоріння та слухання, необхідних для застосування цієї термінології в конкретних професійних ситуаціях. Опрацюванню фахових автентичних матеріалів має передувати підготовка, у процесі якої студент навчається опрацьовувати оригінальну літературу й численні терміни свого фаху, скорочення тощо. Отже, мова йде про семантизацію термінів. Щоб семантизувати термін, необхідно дати його тлумачення в певному контексті, який нерозривно пов'язаний з фаховими особливостями. Так як термін набуває конкретного значення в контексті, а контекст, у свою чергу, допомагає з'ясувати значення терміна, не вдаючись до його перекладу, то відповідність контексту вказує на правильність семантизації лексичних одиниць. Тому, варто пам'ятати, що у відриві від контексту термінам властива багатозначність, яка у свою чергу сприяє ускладненню процесу семантизації термінологічного матеріалу студентами і, таким чином, знижує їх рівень умотивованості та зацікавленості у навчальному процесі. Отже, процес подання спеціальної фахової лексики варто починати з найпростіших вправ фахового спрямування, під час виконання яких відбувається фонетичне опрацювання та семантизація професійної лексики. Серед способів семантизації термінів виокремлюють: підбір синонімів; підбір антонімів; ознайомлення з термінологічними словосполученнями, один з елементів якого є відомим або про значення якого можна здогадатися (інтернаціональні терміни); розшифрування аббревіатур та акронімів; тлумачення термінів іноземною мовою; переклад.

На наступному етапі, після подання і опрацювання термінів, ці лексичні одиниці закріплюються і доводяться до автоматизації під час роботи над автентичними текстами фахового спрямування. Якщо на попередньому етапі метою було запам'ятовування якомога більшої кількості термінів, то зараз ціль – у розвитку здогадки, аналізу, критичного мислення щодо фахової інформації в текстах.

На останньому етапі, автоматизації вживання термінів у певній ситуації професійного спілкування, виконуються вправи, що базуються на знанні текстів, під час виконання яких студенти вдосконалюють мовленнєві дії, висловлюючи власні думки із вживанням опанованої лексики.

Таким чином, процес вивчення фахової лексики ділиться на три етапи: 1) введення і семантизація лексичних одиниць на рівні слова, словосполучення і над фразовому рівні; 2) автоматизація дій з термінологічним матеріалом на рівні тексту; 3) автоматизація вживання термінів самостійно, у змодельованих мовних ситуаціях [8].

Термінологічний фаховий матеріал є необхідною складовою вивчення ІМПС, а опанування і автоматизація навичок по використанню його у професійно-орієнтованих ситуаціях.

Висновки. Тема міжпредметних зв'язків дуже актуальна, так як враховує спільне між предметами за змістом і навчально-виховному наповненню. Реалізація міжпредметних зв'язків сприяє більш науковій організації навчально-виховного процесу і є стимулюючим фактором у навчанні ІМ. Навчання професійному мовленнєвому спілкуванню на між предметній основі дозволяє виявити потенційні можливості студентів, навчити їх підкріпляти тему бесіди фактами з дисциплін профілю майбутньої спеціальності.

Отже, враховуючи важливу роль предметних знань у вивченні ІМПС, можна стверджувати, що інтеграція ІМПС з дисциплінами за фахом студентів активізує процес засвоєння, а також позитивну мотивацію навчання. Використання предметних знань з фахових дисциплін – це їх повторення і закріплення на новому рівні, практична демонстрація потрібності цих знань у подальшому навчальному процесі. У свою чергу, усвідомлення важливості і потрібності таких знань зміцнює інтерес до їх поглиблення і розширення. Звертаючись до предметних фахових знань студентів, викладач ІМПС спонукає їх до переносу знань у нові теоретико-пізнавальні й практично-окреслені/означені ситуації, активуючи важливі у навчанні і самовдосконаленні мисленнєві процеси аналізу і синтезу, порівняння, узагальнення і класифікації.

Список використаної літератури

1. Harvey, L., Analytic Quality Glossary [Electronic recourse] / L. Harvey – Quality Research International. – 2004-2014. – Access mode: <http://www.qualityresearchinternational.com/glossary/interdisciplinary.html>
2. Canadian Institutes of Health Research (CIHR), Training Program Grant Guide, Strategic Training Initiative in Health Research [Electronic recourse] / – 2005. – Access mode: <http://www.cihr-irsc.gc.ca/e/17948.html>
3. Mansilla, V.B., Gargner, H., Assessing interdisciplinary work at the frontier. An empirical exploration of 'symptoms of quality' [Electronic recourse] / V.B. Mansilla, H. Gardner. – Rethinking Interdisciplinarity, 2005. – Access mode: <http://interdisciplines.org/interdisciplinarity/paper/6/3/1>
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: [навч. посіб. для студ. вищ. пед. закладів освіти] / М.М. Фіцула. – К.: Академія, 2000. – 344 с.
6. Максимова В.Н. Межпредметные связи в учебно-воспитательном процессе современной школы / В.Н. Максимова. – М.: Просвещение, 1987. – 160 с.
8. Беляева А.С. Использование внутрпредметных и межпредметных связей для специальных целей при изучении иностранного языка / А.С. Беляева, И.В. Суходольская // Стратегії та методики навчання мовам для спеціальних цілей. – К., 1997. – 243 с.
9. Семенюк Ю.О. Вивчення термінологічної лексики у курсі ділової англійської мови / Ю.О. Семенюк // Іноземні мови. – 2003. – № 3. – С. 29-32

References

1. Harvey, L. (2014). *Analytic Quality Glossary* Quality Research International. Retrieved from <http://www.qualityresearchinternational.com/glossary/interdisciplinary.html>
2. Canadian Institutes of Health Research (CIHR), (2005). *Training Program Grant Guide*, Strategic Training Initiative in Health Research Retrieved from <http://www.cihr-irsc.gc.ca/e/17948.html>
3. Mansilla, V.B. & Gargner, H., (2005). *Assessing interdisciplinary work at the frontier. An empirical exploration of 'symptoms of quality'* Rethinking Interdisciplinarity. Retrieved from <http://interdisciplines.org/interdisciplinarity/paper/6/3/1>
4. Honcharenko S.U. (1997). *Ukrainian Pedagogical Dictionary*. K.: Lybid' (in Ukr.)
5. Fitsoula M.M. (2000). *Pedagogics*. K.: Academia (in Ukr.)
6. Maksimova V.N. (1987). *Interdisciplinary Links in Educational Process in Modern Schools*. M.: Prosveshchenie (in Russ.)
7. Beliayeva A.S. & Soukhodol'skaia I.V. (1997). Use of Intradisciplinary and Interdisciplinary Links for Specific Purposes in Foreign Languages Learning. *Strategies and Methods of Learning Languages for Specific Purposes*. K. (in Russ.)
10. Semenyuk Y.O. (2003). Studying the terminological vocabulary in Business English course. *Inozemni movy (Foreign Languages)*, 3, 29-32 (in Ukr.)

ORLOVA Natalia Volodymyrivna,

Candidate of Science Bohdan Khmelnytsky national University at Cherkasy

e-mail: nnoama@mail.ru

**ROLE OF PROFESSION-ORIENTED SUBJECT KNOWLEDGE IN FOREIGN LANGUAGE
LEARNING FOR SPECIFIC PURPOSES**

***Summary.** The article analyses a role and place of profession-oriented subject knowledge in foreign language learning for specific purposes. The author highlights importance of availability and realisation of interdisciplinary communication and coordination at all stages of development and implementation of syllabi and curricula in higher schools. In addition, the author recalls the interdisciplinary communication necessity during practical classes in a foreign language. The article considers interdisciplinary coordination and interdisciplinary links as factors that support students' interest in LSP learning, promote an ability to view vocation-oriented processes as a system, and enable productive communication in the sphere of their profession. The article points out and considers specific steps as for interdisciplinary coordination and activities agreement at various levels of certain speciality departments as well as of individual instructors and lecturers. Special attention is paid to the issues of specialty terminology mastery and its use in certain professional situations. The article as well considers the process of terms semantisation, and mentions definite ways of semantisation of professional lexical units.*

***Key words:** interdisciplinary communication, interdisciplinary coordination, LSP learning, professional and linguistic competence, terms semantisation*

*Одержано редакцією 28.01.2016
Прийнято до публікації 28.01.2016*